

CẢM NHẬN VÀ PHÂN TÍCH ĐOẠN TRÍCH “LỤC VÂN TIÊN GẶP NẠN” CỦA NGUYỄN ĐÌNH CHIỂU

1. Dàn ý cảm nhận đoạn trích “Lục Vân Tiên gặp nạn” của Nguyễn Đình Chiểu

a. Mở bài

Đoạn trích ở phần giữa truyện. Nghe tin mẹ mất, Vân Tiên bỏ thi trở về quê chịu tang cùng với tiểu đồng. Quá đau đớn chàng đã nhuốm bệnh, bị mù. Thi xong, trên đường về, Trịnh Hâm đã gặp thầy trò Vân Tiên. Tên phản bạn này đã dụ trói tiểu đồng của Vân Tiên vào một gốc cây trong rừng, sau đó hấn xô Vân Tiên xuống sông hòng hại chết chàng.

b. Thân bài

Ý chính của đoạn thơ này là sự đối nghịch giữa cái thiện và cái ác. Tám câu đầu là hành động tội ác tàn bạo thể hiện tâm địa độc ác của Trịnh Hâm đối với bạn mình là Lục Vân Tiên. Đoạn sau miêu tả việc làm nhân đức của Ngự ông cùng gia đình đã vớt Vân Tiên và chạy chữa cho chàng đồng thời miêu tả cuộc sống lao động trong sạch và nhân cách cao cả, đáng kính của ông Ngự.

Hành động tội ác của Trịnh Hâm:

Chỉ trong tám câu thơ, tác giả đã nêu ra tâm địa độc ác của Trịnh Hâm. Trước cảnh mù lòa của Lục Vân Tiên, hấn đã không hề có một chút thương cảm. Từng là bạn bè với nhau khi cùng đến trường thi giờ gặp lại bạn trong lúc khó khăn, bệnh hoạn lại hết lòng tin cậy “Tình trước ngãi sau. Có thương xin khá giúp nhau phen này” và chính miệng hấn cũng đã khẳng định: “Đương cơn hoạn nạn gặp nhau. Người lành nỡ bỏ người đau sao đành”. Vậy nhưng hấn lại làm ngược lại. Một kẻ bất nhân bất nghĩa. Hấn đã lừa tiểu đồng vào rừng sâu và trói vào gốc cây bỏ cho thú dữ ăn thịt.

Hơn thế nữa, Trịnh Hâm là một kẻ xảo trá. Hành động tội ác của hấn không phải là vô tình mà là một âm mưu khá tinh vi đã được hấn hoạch định trước. Đưa Vân Tiên xuống thuyền với lời hứa sẽ đưa về tận nhà, đôi khi trối tối đẩy Vân Tiên xuống sông cho dòng nước cuốn trôi rồi lại giả tiếng kêu trời nhằm lừa mọi người hòng che giấu tội ác của mình. Trịnh Hâm là mẫu người tiêu biểu cho cái xấu, cái ác của xã hội lúc đó.

Động cơ thủ ác của hắn là gì? Chẳng quen biết, thù hận gì, chỉ gặp nhau trên đường đi thi, trong lần uống rượu làm thơ trong quán nhưng chỉ vì thấy Vân Tiên đức cao, tài giỏi đã sinh lòng đố kị, ganh ghét:

*“Kiệm, Hâm là đũa so đo,
Thấy Tiên dường ấy âu lo trong lòng.
Khoa này Tiên ắt đấu công,
Hâm dầu có đậ cũng không xong rồi.”*

Chỉ vì danh vọng thấp hèn mà hắn trở nên tàn bạo như thế. Nhưng cái ác hiện hình đó không hề làm mất lòng tin nơi con người của nhà thơ. Bằng chứng là phần chủ yếu của đoạn trích tác giả đã miêu tả và ca ngợi tấm lòng nhân hậu và cao thượng đầy chân tình của ông Ngự khi cứu vớt và tận tình chăm sóc Vân Tiên.

Hình ảnh ông Ngự:

Hình ảnh miêu tả cho thấy gia đình ông Ngự thật đẹp, đẹp từ quan niệm sống đến việc làm nhân đức. Thấy người bị nạn ông đã lập tức cứu giúp và cả nhà ông tận tình cứu sống người bị nạn dù không hề biết họ là ai:

*“Ông chài xem thấy vớt ngay lên bờ
Hỏi con vầy lửa một giờ,
Ông hơ bụng dạ, mụ hơ mặt mày.”*

Các câu thơ bình dị, tự nhiên trên không những đã kể lại một hành động nhân nghĩa mà còn gợi tả hết mối chân tình của cả gia đình ông Ngự đối với người bị nạn.

Cứu sống Vân Tiên, ông còn lưu giữ chàng ở lại gia đình mình. Dù gia cảnh ông rất nghèo nhưng ông sẵn lòng đùm bọc kẻ tật nguyền không chồn dựa nương. Ông Ngự đã không hề tính toán đến ơn cứu mạng mà Vân Tiên không lấy gì báo đáp:

*“Ngự rằng: Lòng lão chẳng mớ,
Đốc lòng nhơn nghĩa, há chờ trả ơn?”*

Lời nói ý nghĩa này của ông làm ta nhớ lại lời Vân Tiên khi cứu Nguyệt Nga “làm ơn há dễ trông người trả ơn”.

Không chỉ việc làm, quan niệm sống và cả phong cách sống của ông Ngự cũng rất đẹp: nghèo mà trong sạch, không màng danh lợi. Ông sống ung dung tự do, tự tại, kiếm sống

bằng chính sức lao động của mình: “Khỏe quơ chài kéo, mệt quăng câu dầm”. Quả là một cuộc sống rất mực thanh cao, vui cùng bầu trời, vui cùng gió trăng sông nước: “Một bầu trời đất vui thắm ai hay”, “Ngày kia hứng gió, đêm này chơi trăng”.

Rất đẹp kể cả từ hành động đến quan niệm sống. Ông Ngư là hình ảnh tiêu biểu của người dân lao động, cho đạo đức cao đẹp và trong sáng của nhân dân.

Đoạn thơ trích nêu lên sự đối lập giữa thiện và ác; giữa nhân cách cao cả và những toan tính thấp hèn, đồng thời thể hiện lòng tin của tác giả đối với người dân lao động. Một đoạn thơ giàu cảm xúc, khoáng đạt, ngôn ngữ bình dị, dân dã.

c. Kết bài

Qua đoạn trích này, ta thấy rõ sự đối lập giữa thiện và ác. Thái độ tác giả ở đây cũng rất rõ ràng: Ông hết lòng thương yêu những con người có nhân cách cao thượng như Lục Vân Tiên, Kiều Nguyệt Nga, Ông Ngư,... và ông cũng ghét cay ghét đắng những kẻ xấu, kẻ ác như bọn cướp, Trịnh Hâm, Bùi Kiệm... Nhà thơ đã hết lòng tin tưởng nơi nhân dân lao động, những người tuy nghèo khổ nhưng đầy lòng nhân hậu, vị tha, trọng nghĩa khinh tài.

2. Cảm nhận đoạn trích “Lục Vân Tiên gặp nạn” của Nguyễn Đình Chiểu

Văn học Việt Nam có rất nhiều cây bút tài hoa, nghị lực hơn người. Văn xuôi chúng ta có một Nam Cao bản lĩnh vượt lên gánh nặng áo cơm để sống và sáng tạo nghệ thuật. Còn thơ ca, chúng ta có Nguyễn Đình Chiểu dũng cảm hơn người, vượt lên trên cuộc đời bất hạnh với đôi mắt không thể nhìn thấy ánh sáng, ông đã cống hiến cho nền văn học nhiều tác phẩm đặc sắc. Tiêu biểu trong số đó phải kể đến Truyện Lục Vân Tiên với đoạn trích ấn tượng “Lục Vân Tiên gặp nạn”. Thông qua tình huống khó khăn của Lục Vân Tiên, đoạn trích đã tái hiện sự đối lập giữa thiện và ác, ngợi ca vẻ đẹp, lòng nhân hậu cũng như tình yêu thương ở con người. Đồng thời tố cáo tội ác, sự tàn nhẫn của những kẻ giả tạo, hai mặt, ích kỷ tham lam.

Đoạn trích nằm ở phần thứ hai của truyện thơ. Trên đường về quê chịu tang mẹ, khóc nhiều nên Vân Tiên đã bị mù cả hai mắt, chàng và tiểu đồng bơ vơ nơi đất khách quê người. Đúng lúc này, Trịnh Hâm trên đường đi thi trở về gặp được hai người. Vì tâm địa xấu xa, ghen ghét, hắn đã không giúp bạn bè khi gặp hoạn nạn mà còn lập mưu hãm hại Vân Tiên. Hắn lừa tiểu đồng vào rừng rồi trói lại, giả bộ đưa Vân Tiên xuống thuyền, hứa sẽ đưa về nhà. Đợi lúc đêm xuống, hắn thực hiện tội ác của mình. Đoạn thơ thể hiện sự đối lập giữa cái thiện và cái ác, đồng thời gián tiếp gửi gắm lòng tin của tác giả đối với những người lao động bình thường.

Mở đầu đoạn thơ, Nguyễn Đình Chiểu đã tái hiện hành động mờ ám, xấu xa của kẻ tiểu nhân Trịnh Hâm khi ra tay đẩy Lục Vân Tiên vào chỗ nguy hiểm:

*“Đêm khuya lặng lẽ như tờ,
Nghênh ngang sao mọc mịt mờ sương bay.
Trịnh Hâm khi ấy ra tay
Vân Tiên bị gã xô ngay xuống vờ!”*

Trịnh Hâm sau khi lừa gạt tiểu đồng- người theo hầu Vân Tiên vào rừng trói lại, hắn bèn lợi dụng cảnh khốn khó, mù loà của bạn để hãm hại Vân Tiên. Âm mưu được sắp đặt sẵn, hắn chờ đến "đêm khuya" thời điểm mà mọi người đang chìm vào giấc ngủ để dễ bề thực hiện hành động ác độc của mình. Lựa chọn không gian "vắng lặng" cùng "mịt mờ sương bay" lại ở giữa sông giúp hắn ra tay của hắn nhanh chóng mà “người không biết, quỷ không hay” cho thấy hắn thâm hiểm, mưu mô đến mức độ nào. Trịnh Hâm ra tay một cách rất tàn nhẫn, không hề do dự mà đẩy ngay Vân Tiên xuống hồ, khiến chàng hoang mang, không kịp trở tay. Không chỉ vậy, sau khi đẩy Vân Tiên xuống, kẻ bất nhân đó còn giả tạo đến mức diễn cảnh "vừa ăn cắp vừa la làng" khi giả tiếng than khóc, kêu trời, cầu người giúp đỡ, khi mọi người tỉnh dậy, hắn nói những lời lừa dối hòng lấy lòng thương xót từ người khác để che giấu hành động của mình:

*“Trịnh Hâm giả tiếng kêu trời
Cho người thức dậy, lấy lời phôi pha”*

"Giả tiếng kêu trời"- thật đáng khinh biết bao. Một kế hoạch do hắn lập ra thật hoàn hảo. Kẻ hại người lại cầu người thương xót. Hắn la làng khiến mọi người nghĩ rằng Vân Tiên tự ngã, còn hắn vô tình thấy và kêu cứu. Thật gian xảo biết bao mới nghĩ ra một kế hoạch trọn vẹn và có lợi cho hắn như thế. Sau khi nghe tiếng kêu mọi người xông xao hoảng hốt:

*“Trong thuyền ai nấy kêu la
Đều thương họ Lục xót xa tấm lòng”*

Một người hiền lành, tốt bụng như Lục Vân Tiên thì chẳng ai mà không xót xa, thương tiếc khi nghe tin ấy. Trịnh Hâm thật tàn nhẫn, hẹp hòi khi chỉ vì tư thù, ích kỷ mà sẵn sàng hại người huynh đệ giữa lúc hoạn nạn, khó khăn còn là người mà đã đặt hết niềm tin vào mình. Đã vậy hắn còn sẵn sàng phủ tay, che dấu tội lỗi của mình. Hại người đã là xấu, hại cả người thân cận, bằng hữu của mình lại càng xấu xa biết bao. Qua tám câu thơ đầu ta thấy được bộ mặt gian xảo, xấu xa, mưu mô, độc ác của Trịnh Hâm, một kẻ bất nhân, bất nghĩa đến ghê tởm.

Khác với Trịnh Hâm tàn ác, mưu mô, những dòng tiếp theo ta được thấy hình ảnh một Ngư Ông đầy hiền lành, tốt bụng, một người đại diện cho những người lao động nghèo chân chính, họ thương người, giúp đời, làm việc thiện bởi hai chữ "nghĩa tình" đáng quý. Khi thấy Vân Tiên mình lụy giữa dòng nước, ông nhanh chóng cứu vớt chàng lên rồi khẩn trương hối thúc mọi người trong gia đình giúp đỡ:

*“ Hối con vầy lửa một giờ
Ông hơ bụng dạ, mụ hơ mặt mày”.*

Họ không hề tính toán, so đo thiệt hơn về mình, hành sự đầy hào hiệp, trượng nghĩa. Mỗi người một tay nhanh chóng tập trung cứu người không may, những việc làm tận tâm nơi họ thật đáng trân trọng biết bao, không vì thấy người xa lạ mà bỏ mặc, họ dành cho Vân Tiên sự quan tâm và ủi an hết mực. Ta càng thấy ghê rợn với hành động của Trịnh Hâm bao nhiêu thì ta lại càng cảm động, càng ám lòng với hành động của gia đình Ngư Ông bấy nhiêu. Khi biết rõ hoàn cảnh trái ngang của Vân Tiên, lão Ngư lại càng không hề khinh khi mà càng cảm thông sâu sắc, rồi mời Vân Tiên ở lại cùng, dẫu gia đình chẳng hề khá giả hay giàu có gì. Thật ân tình và đầy thương cảm, tấm lòng “lá rách ít đùm lá rách nhiều” của lão Ngư là một thứ ánh sáng mang đến vàng hào quang đầy nhân văn cho đoạn trích. Khi Vân Tiên trần trở không biết lấy gì báo đáp công ơn cứu giúp mình, lão Ngư ân cần mà bảo:

*“Ngư rằng: Lòng lão chẳng mơ
Đốc lòng nhân nghĩa há chờ trả ơn”*

Còn điều gì đáng trân quý hơn một tấm lòng nhân nghĩa, hành đạo giúp đời chẳng màng báo đáp. Với ông Ngư, đó là điều cần phải làm trong đời sống, là nghĩa vụ và trách nhiệm, tấm lòng mà mỗi người nên có trong đời.

Không chỉ có việc làm, hành động tốt, lão Ngư còn có một tâm hồn, một lối sống, cách nghĩ đầy cao quý. Với lão, chẳng màng vật chất cao sang, chẳng màng phú quý, bạc vàng hay danh lợi to lớn chỉ cần thấy đủ với cuộc sống, tự do, ung dung trước cuộc đời, trước thiên nhiên:

*“Rày doi mai vịnh vui vầy,
Ngày kia húng gió đêm này chơi trăng...
Kinh luân đã sẵn trong tay
Thung dung dưới thế vui say trong trời*

*Thuyền nan một chiếc ở đời,
Tắm mưa trải gió trong vờn Hàn Giang”*

Cuộc sống thật thanh cao, khoẻ khoắn, chẳng toan tính, nghĩ suy quá nhiều. Sớm mai vui vầy làm bạn cùng mây trời, trăng, gió vui cùng thuyền, câu, sóng, nước. Một cuộc sống bình dị mà ấm êm, đong đầy những tình cảm yêu thương dành cho nhau, cuộc sống ấy thật an nhiên, tự tại biết bao. Hình ảnh ông Ngư và gia đình là hình ảnh đẹp, tiêu biểu cho hình ảnh những người lao động bình thường, dân già, ở họ ánh lên sức sống, vẻ đẹp của lương thiện, của chính nghĩa trong đời sống, ở họ ánh lên cả vẻ đẹp của những tấm lòng nhân ái, nhân cách cao cả, sống hành nghĩa, giúp đời đầy cao thượng.

Đoạn trích "Lục Vân Tiên gặp nạn" đã sử dụng cách sắp xếp các tình tiết hợp lí, lời thơ dung dị đời thường, xây dựng các hình ảnh đối lập. Qua đó, người đọc thấy được sự đối lập giữa cái thiện và cái ác, giữa những người cao cả và những kẻ thấp hèn, đặc biệt cảm nhận được niềm tin mãnh liệt của nhà thơ dành cho vẻ đẹp của những người dân lao động bình dị.

3. Phân tích đoạn trích “Lục Vân Tiên gặp nạn” của Nguyễn Đình Chiểu

“Lục Vân Tiên gặp nạn” là một trong những đoạn trích hay và đặc sắc nhất trong tác phẩm "Truyện Lục Vân Tiên" của nhà thơ tài năng nhưng có cuộc đời đầy bất hạnh Nguyễn Đình Chiểu. Qua sự đối lập giữa thiện và ác, Nguyễn Đình Chiểu qua đoạn trích đã ngợi ca vẻ đẹp, lòng nhân hậu, tình thương của con người, đồng thời tố cáo tội ác tàn nhẫn của những kẻ sống giả tạo, hai lòng, sẵn sàng hãm hại người khác vì sự ích kỷ của bản thân.

Tám câu thơ đầu của đoạn trích miêu tả hành động tội ác của Trịnh Hâm:

*“Đêm khuya lặng lẽ như tờ,
Nghinh ngang sao mọc mịt mờ sương bay.
Trịnh Hâm khi ấy ra tay,
Vân Tiên bị gã xô ngay xuống vờn.
Trịnh Hâm giả tiếng kêu trời,
Cho người thức dậy lấy lời phui pha.
Trong thuyền ai nấy kêu la,
Đều thương họ Lục xót xa tấm lòng.”*

Trong hoàn cảnh "đêm khuya lặng lẽ như tờ" - đêm hôm khuya khoắt, yên lặng không một tiếng động, người người còn đang say giấc nồng, Trịnh Hâm đã ra tay để hại Vân Tiên. Dường như đó là thời điểm thuận lợi để những kẻ xấu xa thực hiện tội ác của mình bởi

chúng dễ dàng che giấu mọi hành vi tội lỗi. Vì tính đố kỵ, ghen ghét tài năng của Vân Tiên và lo lắng cho con đường tiến thân của mình, Trịnh Hâm đã ra tay phân tán thầy trò và bắt ngờ khiến "Vân Tiên bị gã xô ngay xuống vò". Không chỉ vậy, hắn còn vu khống "giả tiếng kêu trời" để mọi người thức dậy nghĩ rằng Vân Tiên tự mình bị ngã. Có thể nói, đó là hành động vừa bất nhân, bất nghĩa, vừa độc ác và gian xảo. Đó là hành động bất nhân bởi hắn đang tâm ác lòng hại người khác trong khi người ấy đang rơi vào hoàn cảnh hoạn nạn, không nơi nương tựa, bị mù hai mắt, bị lang băm lừa lấy hết tiền. Đó là hành động bất nghĩa bởi Vân Tiên từng là người bạn từng đàm đạo thơ văn, hứa hẹn đưa Vân Tiên về nhà. Đó còn là hành động độc ác, gian xảo bởi cái ác đã ăn vào máu thịt, đẩy con người ta vào đau đớn còn sẵn sàng phỉ tay khiến người khác hiểu lầm. Chỉ với tám dòng thơ, bộ mặt của một kẻ độc ác, bất nhân, bất nghĩa đã được tái hiện một cách chân thực và toàn diện nhất.

Đối lập với kẻ độc ác, ghen ghét đố kỵ người khác như Trịnh Hâm là những người thiện lành, có tấm lòng nhân hậu, hào hiệp như Ngự Ông và gia đình của ông. Trời vừa hửng sáng, thấy người gặp nạn, Ngự Ông đã nhanh nhẹn cứu ngay lên bờ và hỏi thúc gia đình mình tập trung cứu giúp:

*"Hối con vầy lừa một giờ,
Ông hơ bụng dạ, mụ hơ mặt mày".*

Mỗi người nhanh nhẹn, không ai bảo ai mà tìm mọi cách để cứu người. Họ cứu giúp không tính toán, không nề hà, trượng nghĩa và hào hiệp. Sau khi hỏi han biết tình cảnh của Vân Tiên, Ngự Ông còn sẵn lòng cưu mang chàng dù hoàn cảnh hết sức nghèo đói:

*"Ngự rằng: Người ở cùng ta
Hôm nay hãm hót với già cho vui."*

Thậm chí, ông còn không hề tính toán đến ơn cứu mạng:

*"Ngự rằng: Lòng lão chẳng mơ
Đốc lòng hơn nghĩa há chờ trả ơn".*

Qua đó, người đọc lại càng thêm cảm phục tấm lòng nhân ái, bao dung của Ngự Ông. Tấm lòng ấy hoàn toàn đối lập với mưu toan hãm hại người khác của những kẻ độc ác như Trịnh Hâm. Ngự Ông còn có một cuộc sống tự do, hòa hợp với thiên nhiên, tránh xa mọi vòng quay danh lợi:

*"Nước trong rửa ruột sạch trơn,
Một câu danh lợi chi sờn lòng đây.
Rày doi mai vịnh vui vầy,
Ngày kia hứng gió đêm này chơi trăng..."*

Lời tâm sự của Ngự Ông về cuộc sống tự do không kiềm tỏa, tránh xa mọi danh lợi thị phi, tìm đến với thiên nhiên nay đây mai đó cũng chính là quan niệm, ước mơ của Nguyễn Đình Chiểu về một cuộc sống trong sạch thanh cao, giản dị mà vẫn không kém phần phóng khoáng. Những dòng thơ cuối lại càng nhấn mạnh cuộc sống thoải mái, phóng khoáng tự do cùng với thiên nhiên của Ngự Ông:

*"Kinh luân đã sẵn trong tay
Thung dung dưới thế vui say trong trời
Thuyền non một chiếc ở đời,
Tắm mưa chải gió trong vời Hàn Giang".*

“Lục Vân Tiên gặp nạn” đã góp phần không nhỏ làm nên thành công của cả tác phẩm và ghi dấu phong cách hồn thơ Nguyễn Đình Chiểu trong văn học Việt Nam. Không chỉ chứa đựng giá trị văn chương sâu sắc, nó còn nâng niu một đạo lý truyền thống tốt đẹp của cả dân tộc – Ở hiền gặp lành.